

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 1.

De mening die Cincius Romanus geeft over de bibliotheek van Sankt Gallen past bij verschillende kenmerkende aspecten van de zestiende eeuw.

- 2p 2 Toon dit aan voor **twee** kenmerkende aspecten van de zestiende eeuw.
Let op: je moet na het opschrijven van een kenmerkend aspect een uitleg geven.

Een geschiedenis:

In 1557 onderwees schoolmeester Derck Paesschen in Groningen zijn leerlingen uit 'een zeker Duits boekje, namelijk van Maarten Luther'. Het stadsbestuur verbood de schoolmeester dit boek te gebruiken. Toen Paesschen het boek toch bleef gebruiken, werd hij door het stadsbestuur uit Groningen verbannen om onrust te voorkomen.

- 2p 3 Beredeneer waardoor het stadsbestuur ervan uitging dat het gebruik van een boek van Maarten Luther voor onrust zou zorgen in de stad.

Twee gebeurtenissen:

- 1 Nadat Portugal in 1580 bij Spanje werd gevoegd, besloot de Spaanse koning Filips II dat schepen uit de Republiek niet meer in Portugese havens mochten komen.
- 2 In 1592 gaven Amsterdamse kooplieden aan de gebroeders Houtman opdracht om informatie in te winnen over de Carreira da Índia, de zeeroute naar India die de Portugezen hadden ontdekt.

- 2p 4 Geef voor elke gebeurtenis een verklaring met behulp van een verschillend kenmerkend aspect van de zestiende eeuw.
Let op: je moet na het opschrijven van een kenmerkend aspect een uitleg geven.

Gebruik bron 2.

De kolonisten krijgen twee opdrachten mee voor de stichting van Nieuw-Nederland:

- 1 Nieuw-Nederland moet een vestigingskolonie worden.
- 2 De kolonisten moeten ervoor zorgen dat er geen conflicten ontstaan met de oorspronkelijke bevolking.

- 2p **5** Toon voor elk van beide opdrachten apart aan dat uit de brief blijkt dat de kolonisten deze uitvoeren.

Gebruik bron 2 nogmaals.

Pieter Schaghen is tevreden met de kolonie.

- 2p **6** Verklaar vanuit zijn functie als bestuurder van de WIC dat Schaghen tevreden is met de kolonie, waarna je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 3.

Na 1765 hebben de Britten behoefte aan een leger in India. Deze medaille wordt uitgereikt aan inheemse soldaten die voor de Britten vechten in India.

- 4p **7** Geef aan:
- waarom de Britten behoefte hebben aan een leger, waarbij je in je antwoord ingaat op een gebeurtenis uit 1765, en
 - welke boodschap de Britten willen geven door het uitreiken van de medaille, en
 - welke boodschap de Britten willen geven met de afbeelding op de medaille.

Gebruik bron 4.

Historici denken dat:

- 1 Wädstrom door het opnemen van deze gebeurtenis de abolitionistische beweging wil steunen.
- 2 de Afrikaanse koning mogelijk **niet** beïnvloed is door abolitionistische ideeën.

3p

8 Ondersteun beide redeneringen door:

- met een verwijzing naar de bron een argument te geven voor de eerste redenering, en
- zonder bron een motief van de Afrikaanse koning te noemen voor het verbod op het vervoeren van slaafgemaakten door zijn rijk dat **niet** past bij abolitionistische ideeën.

Gebruik bron 5.

De oproep van Daendels past bij:

- 1 "verlicht denken" dat werd toegepast op sociale verhoudingen'.
- 2 'de democratische revoluties in westerse landen'.

4p

9 Geef per kenmerkend aspect aan waarom de oproep hierbij past, waarna je je antwoord telkens ondersteunt met een andere verwijzing naar de bron.

Vroegmoderne tijd

bron 1

In 1416 reist de Italiaan Cincius Romanus naar het klooster Sankt Gallen in Zwitserland. Hij schrijft aan een vriend:

Maar toen we de toren van de kerk van Sankt Gallen zorgvuldig bestudeerden, daar waar talloze boeken worden bewaard als gevangenen en waar de bibliotheek verwaarloosd is en vol met stof, wormen, roet en allerlei andere zaken die worden geassocieerd met de vernietiging van boeken, barstten we in tranen uit. We bedachten dat dit de manier is waarop de Latijnse taal zijn grootse glorie en onderscheiding had verloren. Werkelijk, als deze bibliotheek kon spreken dan zou het uitroepen: "Jullie die de Latijnse taal zo liefhebben, zorg ervoor dat ik niet helemaal vernietigd raak door deze treurige verwaarlozing!"

bron 2

Pieter Schaghen zit in het bestuur van de handelsorganisatie West-Indische Compagnie (WIC) te Amsterdam. Op 7 november 1626 schrijft hij:

Gister is het schip Het Wapen van Amsterdam gearriveerd. Het is vertrokken uit Nieuw-Nederland¹⁾ op 23 september. Ze brengen de boodschap dat het volk²⁾ gezond is en in vrede leeft. De vrouwen hebben daar kinderen gebaard en ze hebben het eiland Manhattan van de wilden³⁾ gekocht voor 60 gulden (...). Er is koren gezaaid in mei en gemaaid in augustus. Ze hebben voorbeelden van deze zomergranen gestuurd: tarwe, rogge, gerst, haver, boekweit, kanariezaad, bonen en vlas. De lading van het schip is: 7246 bevervellen, 675 ottervellen, 48 nertsvelen.

noot 1 een gebied in Noord-Amerika waar Nederlandse kolonisten zich vestigen

noot 2 de Nederlandse kolonisten

noot 3 Schaghen bedoelt de oorspronkelijke bevolking.

bron 3

Een medaille uit 1784, uitgereikt door de East India Company:

Toelichting:

Op de medaille staat *Brittannia*, een symbool voor Groot-Brittannië.

Brittannia houdt een lauwerkrans vast, een beloning voor overwinnaars.

Op de achtergrond staat een Indiaas fort afgebeeld waarop de Britse vlag is gehesen.

bron 4

De abolitionist Carl Wädstrom reist in 1787 naar Afrika en publiceert daarover een boek. Hierin staat over een koning in West-Afrika:

De koning had in het jaar 1787 een wet aangenomen die hem tot eer strekte, namelijk dat geen slaaf meer door zijn rijk mocht worden vervoerd. In die tijd lagen verschillende Franse schepen¹⁾ te anker in de Senegalese baai, wachtend op slaven. De route van de handelaren in zwarte mensen was door deze wet van de koning geblokkeerd en ze brachten de slaven daarom naar andere gebieden. De Fransen die hierdoor hun lading niet kregen, klaagden bij de koning. Hij was echter niet onder de indruk van hun klachten en gaf de geschenken terug die de Senegalese Compagnie hem stuurde. Hiervan was ik zelf getuige, en hij [de koning] verklaarde dat alle rijkdommen van de Compagnie hem niet van gedachte zouden doen veranderen.

noot 1 De Franse schepen waren onderdeel van de Senegalese Compagnie, een organisatie waarmee de Fransen handel dreven in Afrika.

bron 5

De Nederlander Herman Willem Daendels is generaal van de Franse troepen die in 1794 Gelderland binnentrekken. Hij roept de Nederlanders op:

Begin maar met u te wapenen met jachtgeweren, die u veel op de havezaten (landgoederen) en in de herenhuizen zult vinden. En met pieken, hooivorken of ander lang en scherp gereedschap. Vorm compagnieën van 125 mannen en kies kapiteins. Kies niet de rijkste, die mooi gekleed zijn of het best uit hun woorden komen, maar kies diegenen die het beste kunnen vechten. Wij bezorgen u leiders die de oorlog kennen. Wees niet bang dat u jaren soldaat moet blijven. Niemand hoeft langer de wapens te dragen dan de zaak vereist, dat wil zeggen totdat Oranje¹⁾ met zijn 'vergulde' knechten het land uit is.

noot 1 Daendels bedoelt de stadhouder Willem V van Oranje.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.